

Міністерство освіти і науки України
Мукачівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №15

Відверта розмова на тему:
«Символи країни –
як дзеркало народної душі»

Підготувала
Вчитель методист
Біланчук Н.

Мукачєво

«Символи країни – як дзеркало народної душі»

Мета: Поглибити знання учнів про нашу державу – Україну, продовжувати ознайомлення учнів з державними та народними символами України, формувати національну свідомість школярів, розвивати пізнавальні інтереси, виховувати патріотів рідної держави, почуття національної свідомості, повагу до її символів.

Обладнання: рушники, калина, колоски пшениці, коровай, український віночок, прапорці України (по кількості учнів), презентація Power Point, аудіо записи: Гімн України, «Пісня про рушник», «Мамина пісня», «Пісня про бандуру», «Ой, у лузі червона калина».

Хід заняття.

Учитель. Тема нашої виховної години «Символи країни – як дзеркало народної душі». **(Слайд 1)** Чому символи порівнюються з дзеркалом? Тому що в них, як у дзеркалі, можна побачити багато з того, що характеризує певний народ. А що означає слово «символ»? **(Слайд 2)**

Символ — це предмет, який характеризує державу, відображає її побут, традиції, господарювання, історичне минуле, прагнення народу. Народи світу різняться між собою одягом, звичаями, традиціями.

У кожного народу є свої національні святині, улюблені речі, дерева, тварини. Українці - не виключення.

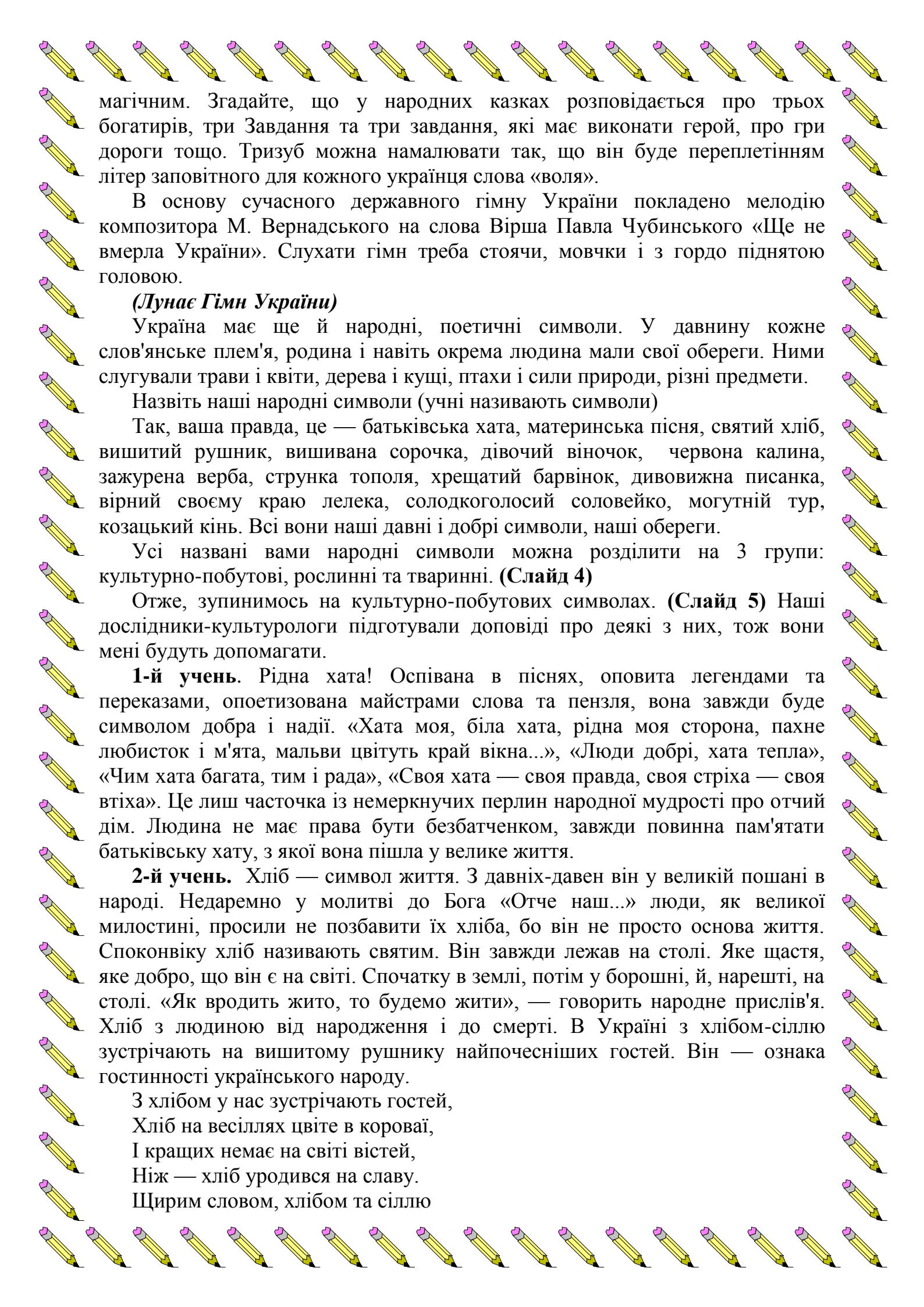
Наша країна має державні й народні символи. **(Слайд 3)**

У статті 20 Конституції України записано: «Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб, Державний Гімн України». Символіка — своєрідна візитна картка країни, вона ніби представляє її, підтверджує її існування.

Українські національні кольори — синій і жовтий. З давніх-давен українська земля була хліборобським краєм. Синє небо над золотою нивою — ось який прекрасний зміст нині вкладає у національні кольори кожен українець-патріот. Отже, наш прапор — синьо-жовтий. А чи можна сказати, що він жовто-синій? Ні, оскільки за правилами геральдики (історичної дисципліни, що вивчає герби) кольори «читаються» згори донизу. До прапора виявляють пошану, схиляючи голову чи вклоняючись, а часом і стають на одне коліно. Військові віддають прапорові честь.

Малий Державний Герб України — золотий тризуб на синьому тлі. Яке походження цього символу? Що він означає? Тризуб належить до найстародавніших священних знаків. Зображення тризуба на території України знайдено на пам'ятках трипільської культури (близько 6 тис. років тому). Древні боги зображувалися з тризубом. Він увінчував жезли скіфських царів.

У Київській Русі тризуб поширився з X ст. як великокняжий знак. Чи звернули ви увагу, що слово тризуб містить число три? Це число вважалося

магічним. Згадайте, що у народних казках розповідається про трьох богатирів, три Завдання та три завдання, які має виконати герой, про гри дороги тощо. Тризуб можна намалювати так, що він буде переплетінням літер заповітного для кожного українця слова «воля».

В основу сучасного державного гімну України покладено мелодію композитора М. Вернадського на слова Вірша Павла Чубинського «Ще не вмерла України». Слухати гімн треба стоячи, мовчки і з гордо піднятою головою.

(Лунає Гімн України)

Україна має ще й народні, поетичні символи. У давнину кожне слов'янське плем'я, родина і навіть окрема людина мали свої обереги. Ними слугували трави і квіти, дерева і кущі, птахи і сили природи, різні предмети.

Назвіть наші народні символи (учні називають символи)

Так, ваша правда, це — батьківська хата, материнська пісня, святий хліб, вишитий рушник, вишивана сорочка, дівочий віночок, червона калина, зажурена верба, струнка тополя, хрещатий барвінок, дивовижна писанка, вірний своєму краю лелека, солодкоголосий соловейко, могутній тур, козацький кінь. Всі вони наші давні і добрі символи, наші обереги.

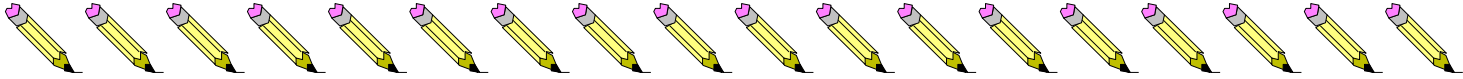
Усі названі вами народні символи можна розділити на 3 групи: культурно-побутові, рослинні та тваринні. **(Слайд 4)**

Отже, зупинимось на культурно-побутових символах. **(Слайд 5)** Наші дослідники-культурологи підготували доповіді про деякі з них, тож вони мені будуть допомагати.

1-й учень. Рідна хата! Оспівана в піснях, оповита легендами та переказами, опоетизована майстрами слова та пензля, вона завжди буде символом добра і надії. «Хата моя, біла хата, рідна моя сторона, пахне любисток і м'ята, мальви цвітуть край вікна...», «Люди добрі, хата тепла», «Чим хата багата, тим і рада», «Своя хата — своя правда, своя стріха — своя втіха». Це лиш часточка із немеркнучих перлин народної мудрості про отчий дім. Людина не має права бути безбатченком, завжди повинна пам'ятати батьківську хату, з якої вона пішла у велике життя.

2-й учень. Хліб — символ життя. З давніх-давен він у великій пошані в народі. Недаремно у молитві до Бога «Отче наш...» люди, як великої милостині, просили не позбавити їх хліба, бо він не просто основа життя. Споконвіку хліб називають святим. Він завжди лежав на столі. Яке щастя, яке добро, що він є на світі. Спочатку в землі, потім у борошні, й, нарешті, на столі. «Як вродить жито, то будемо жити», — говорить народне прислів'я. Хліб з людиною від народження і до смерті. В Україні з хлібом-сіллю зустрічають на вишитому рушнику найпочесніших гостей. Він — ознака гостинності українського народу.

З хлібом у нас зустрічають гостей,
Хліб на весіллях цвіте в короваї,
І кращих немає на світі вістей,
Ніж — хліб уродився на славу.
Щирим словом, хлібом та сіллю

Ми братів-гостей зустрічаєм,
Хлібом — новосілля й весілля,
І свято дружби-згоди квітчаєм.

3-й учень. Хліб і сіль, рушник — гостинності ознака,
Теж культові й обрядові знаки.

Чудовий український наш рушник!

На щастя, він ще з побуту не зник.

Український рушник! Хто з вас не бачив його? Він пройшов крізь віки і зараз символізує чистоту почуттів, глибину безмежної любові до своїх дітей, до всіх, хто не черствіє душею. Рушник передавали як оберег з роду в рід, з покоління в покоління. А який він гарний! Його можна порівняти з піснею. Без рушника, як і без пісні, не обходилося жодне сімейне свято. Найбільше обрядових сюжетів пов'язано з рушником.

Рушники — це обереги від усього злого, що може зайти в дім. «Хай стелиться вам доля рушниками» — бажали людям щастя.

Не менше відомим символом України є вишита сорочка. Вона належить до найстарішої одягу наших предків. Вишивка відігравала роль оберегу. Вважалося, що вишивка на грудях захищає душу людину від руйнування, занепаду, а отже і смерті.

Моя бабуся гарно вишиває,
Цвітуть на полотні троянди й виноград,
Розмай калиновий там грає,
І дивні птахи щебетять.

Навік з'єдналось чорне і червоне —

Мойого краю гордість і краса.

Душа народу — малинові дзвони,

Його веселка і його сльоза.

Учні виконують «Пісню про рушник»

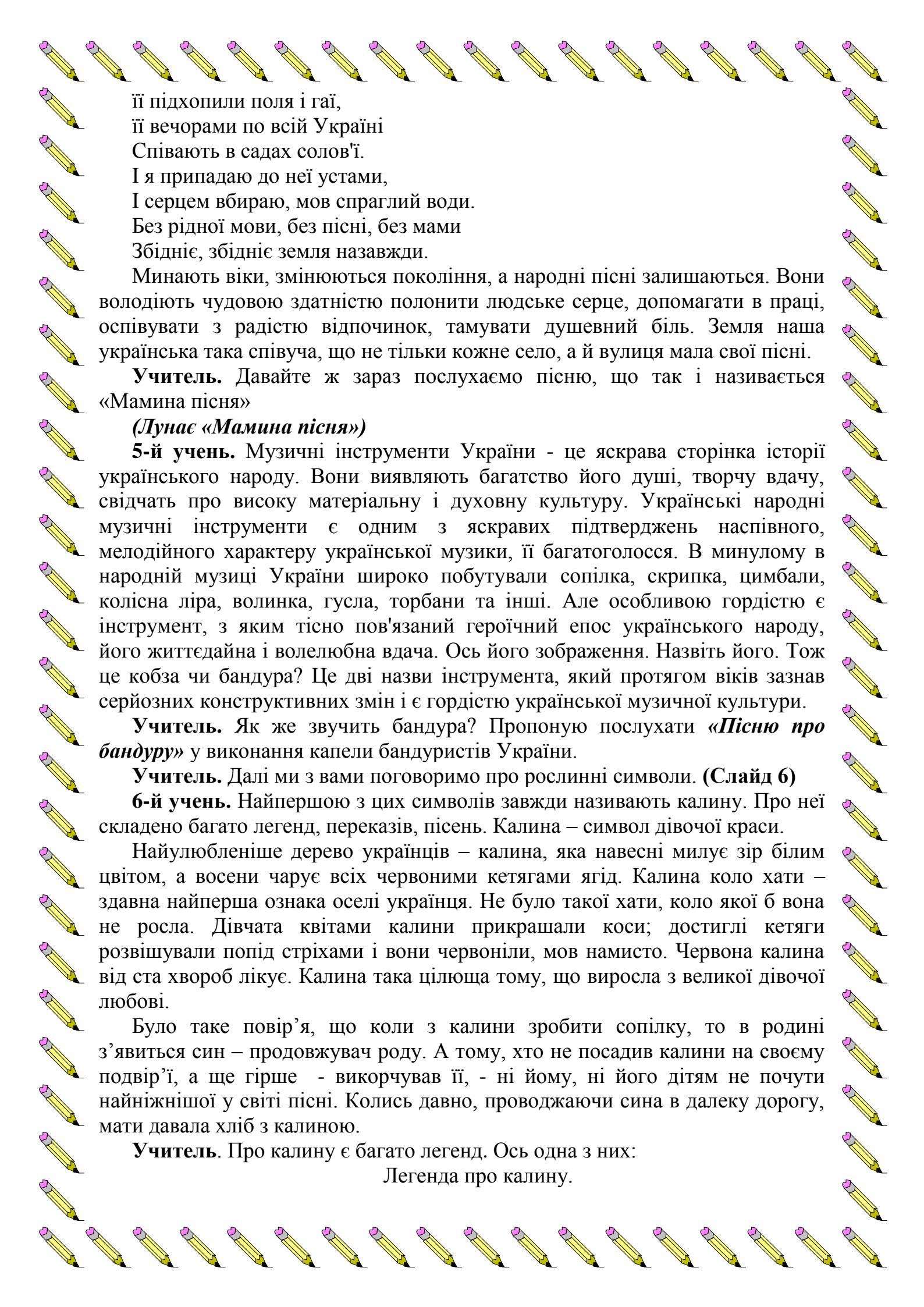
Учитель. Наша Катерина сьогодні у віночку. Він теж є символом України. Він — символ молодості й дівочтва, бо носили його тільки незаміжні дівчата.

З глибини віків від пращурів нам у спадщину дісталась дивовижна писанка. Це диво-витвір рук людських, народжений не з дерева, не з металу, а із звичайного яйця, і який представляє собою живописну мініатюру. Напередодні Великодня в Україні був звичай розписувати яйця і роздарювати їх з добрими намірами друзям, знайомим. Писанка — символ життя. У слов'ян яйце, як і дерево, було ще символом пробудження та оновлення світу, символом перемоги життя над смертю.

4-й учень. Яке це диво — українська народна пісня! Кого тільки не полонила її вічна краса. Українська пісня — то живий скарб, що йде від покоління до покоління, несучи радість чи смуток, чаруючи людську душу, даючи їй силу й натхнення. Любов до рідного краю, мови починається з колісаночки. В ній — материнська ласка і любов, світ добра, краси, справедливості.

Тут мамина пісня лунає і нині,

її підхопили поля і гаї,
її вечорами по всій Україні
Співають в садах солов'ї.
І я припадаю до неї устами,
І серцем вбираю, мов спраглий води.
Без рідної мови, без пісні, без мами
Збідніє, збідніє земля назавжди.

Минають віки, змінюються покоління, а народні пісні залишаються. Вони володіють чудовою здатністю полонити людське серце, допомагати в праці, оспівувати з радістю відпочинок, тамувати душевний біль. Земля наша українська така співуча, що не тільки кожне село, а й вулиця мала свої пісні.

Учитель. Давайте ж зараз послухаємо пісню, що так і називається «Мамина пісня»

(Лунає «Мамина пісня»)

5-й учень. Музичні інструменти України - це яскрава сторінка історії українського народу. Вони виявляють багатство його душі, творчу вдачу, свідчать про високу матеріальну і духовну культуру. Українські народні музичні інструменти є одним з яскравих підтверджень наспівного, мелодійного характеру української музики, її багатоголосся. В минулому в народній музиці України широко побутували сопілка, скрипка, цимбали, колісна ліра, волинка, гусла, торбани та інші. Але особливою гордістю є інструмент, з яким тісно пов'язаний героїчний епос українського народу, його життєдайна і волелюбна вдача. Ось його зображення. Назвіть його. Тож це кобза чи бандура? Це дві назви інструмента, який протягом віків зазнав серйозних конструктивних змін і є гордістю української музичної культури.

Учитель. Як же звучить бандура? Пропоную послухати «*Пісню про бандуру*» у виконання капели бандуристів України.

Учитель. Далі ми з вами поговоримо про рослинні символи. (Слайд 6)

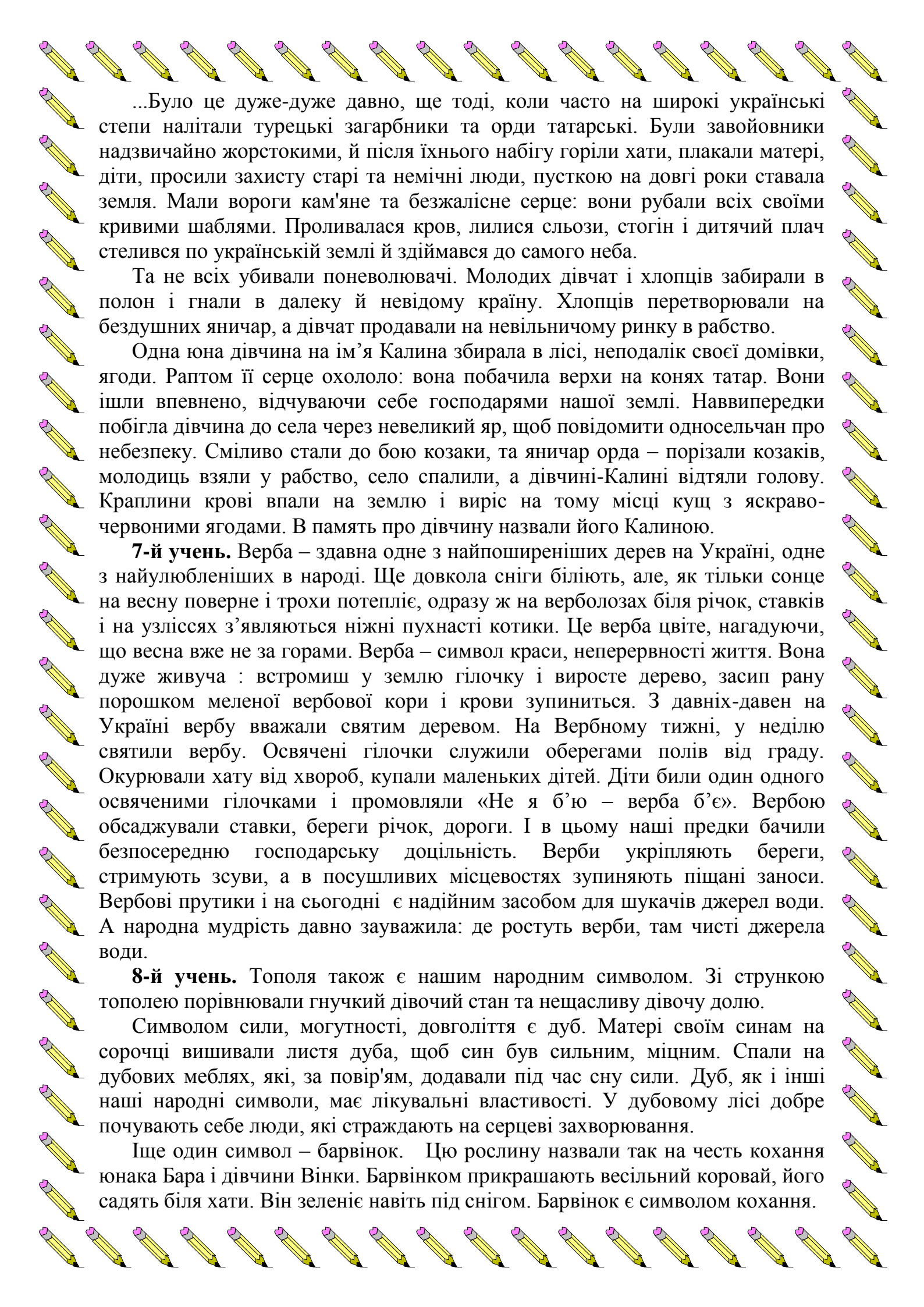
6-й учень. Найпершою з цих символів завжди називають калину. Про неї складено багато легенд, переказів, пісень. Калина – символ дівочої краси.

Найулюбленіше дерево українців – калина, яка навесні милує зір білим цвітом, а восени чарує всіх червоними кетягами ягід. Калина коло хати – здавна найперша ознака оселі українця. Не було такої хати, коло якої б вона не росла. Дівчата квітами калини прикрашали коси; достиглі кетяги розвішували попід стріхами і вони червоніли, мов намисто. Червона калина від ста хвороб лікує. Калина така цілюща тому, що виростає з великої дівочої любові.

Було таке повір'я, що коли з калини зробити сопілку, то в родині з'явиться син – продовжувач роду. А тому, хто не посадив калини на своєму подвір'ї, а ще гірше - викорчував її, - ні йому, ні його дітям не почути найніжнішої у світі пісні. Колись давно, проводжаючи сина в далеку дорогу, мати давала хліб з калиною.

Учитель. Про калину є багато легенд. Ось одна з них:

Легенда про калину.

...Було це дуже-дуже давно, ще тоді, коли часто на широкі українські степи налітали турецькі загарбники та орди татарські. Були завойовники надзвичайно жорстокими, й після їхнього набігу горіли хати, плакали матері, діти, просили захисту старі та немічні люди, пустою на довгі роки ставала земля. Мали вороги кам'яне та безжалісне серце: вони рубали всіх своїми кривими шаблями. Проливалася кров, лилися сльози, стогін і дитячий плач стелився по українській землі й здіймався до самого неба.

Та не всіх убивали поневолювачі. Молодих дівчат і хлопців забирали в полон і гнали в далеку й невідому країну. Хлопців перетворювали на бездушних яничар, а дівчат продавали на невільничому ринку в рабство.

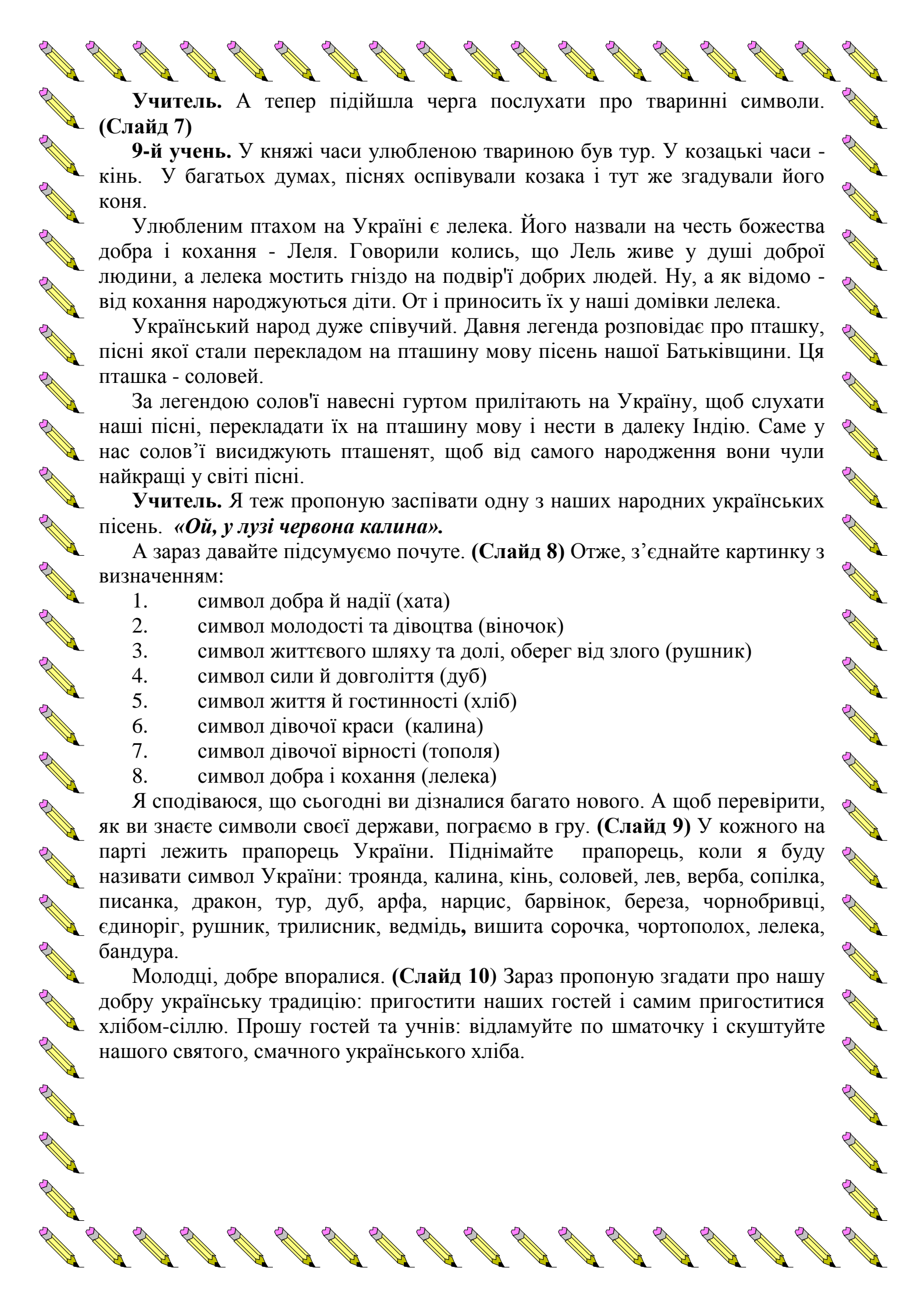
Одна юна дівчина на ім'я Калина збирала в лісі, неподалік своєї домівки, ягоди. Раптом її серце охолело: вона побачила верхи на конях татар. Вони ішли впевнено, відчуваючи себе господарями нашої землі. Наввипередки побігла дівчина до села через невеликий яр, щоб повідомити односельчан про небезпеку. Сміливо стали до бою козаки, та яничар орда – порізали козаків, молодиць взяли у рабство, село спалили, а дівчині-Калині відтяли голову. Краплини крові впали на землю і виріс на тому місці кущ з яскраво-червоними ягодами. В пам'ять про дівчину назвали його Калиною.

7-й учень. Верб – здавна одне з найпоширеніших дерев на Україні, одне з найулюбленіших в народі. Ще довкола сніги біліють, але, як тільки сонце на весну поверне і трохи потепліє, одразу ж на верболозах біля річок, ставків і на узліссях з'являються ніжні пухнасті котики. Це верба цвіте, нагадуючи, що весна вже не за горами. Верб – символ краси, неперервності життя. Вона дуже живуча : встромиш у землю гілочку і виросте дерево, засип рану порошком меленої вербової кори і крові зупиниться. З давніх-давен на Україні вербу вважали святим деревом. На Вербному тижні, у неділю святити вербу. Освячені гілочки служили оберегами полів від граду. Окурювали хату від хвороб, купали маленьких дітей. Діти били один одного освяченими гілочками і промовляли «Не я б'ю – верба б'є». Вербою обсаджували ставки, береги річок, дороги. І в цьому наші предки бачили безпосередню господарську доцільність. Верби укріплюють береги, стримують зсуви, а в посушливих місцевостях зупиняють піщані заноси. Вербові прутики і на сьогодні є надійним засобом для шукачів джерел води. А народна мудрість давно зауважила: де ростуть верби, там чисті джерела води.

8-й учень. Тополя також є нашим народним символом. Зі стрункою тополею порівнювали гнучкий дівочий стан та нещасливу дівочу долю.

Символом сили, могутності, довголіття є дуб. Матері своїм синам на сорочці вишивали листя дуба, щоб син був сильним, міцним. Спали на дубових меблях, які, за повір'ям, додавали під час сну сили. Дуб, як і інші наші народні символи, має лікувальні властивості. У дубовому лісі добре почувають себе люди, які страждають на серцеві захворювання.

Ще один символ – барвінок. Цю рослину назвали так на честь кохання юнака Бара і дівчини Вінки. Барвінком прикрашають весільний коровай, його садять біля хати. Він зеленіє навіть під снігом. Барвінок є символом кохання.

Учитель. А тепер підійшла черга послухати про тваринні символи. (Слайд 7)

9-й учень. У княжі часи улюбленою твариною був тур. У козацькі часи - кінь. У багатьох думках, піснях оспівували козака і тут же згадували його коня.

Улюбленим птахом на Україні є лелека. Його назвали на честь божества добра і кохання - Леля. Говорили колись, що Лель живе у душі доброї людини, а лелека мостить гніздо на подвір'ї добрих людей. Ну, а як відомо - від кохання народжуються діти. От і приносить їх у наші домівки лелека.

Український народ дуже співучий. Давня легенда розповідає про пташку, пісні якої стали перекладом на пташину мову пісень нашої Батьківщини. Ця пташка - соловей.

За легендою солов'ї навесні гуртом прилітають на Україну, щоб слухати наші пісні, перекладати їх на пташину мову і нести в далеку Індію. Саме у нас солов'ї висиджують пташенят, щоб від самого народження вони чули найкращі у світі пісні.

Учитель. Я теж пропоную заспівати одну з наших народних українських пісень. *«Ой, у лузі червона калина».*

А зараз давайте підсумуємо почуте. (Слайд 8) Отже, з'єднайте картинку з визначенням:

1. символ добра й надії (хата)
2. символ молодості та дівочтва (віночок)
3. символ життєвого шляху та долі, оберег від злого (рушник)
4. символ сили й довголіття (дуб)
5. символ життя й гостинності (хліб)
6. символ дівочої краси (калина)
7. символ дівочої вірності (тополя)
8. символ добра і кохання (лелека)

Я сподіваюся, що сьогодні ви дізналися багато нового. А щоб перевірити, як ви знаєте символи своєї держави, пограємо в гру. (Слайд 9) У кожного на парті лежить прапорець України. Піднімайте прапорець, коли я буду називати символ України: троянда, калина, кінь, соловей, лев, верба, сопілка, писанка, дракон, тур, дуб, арфа, нарцис, барвінок, береза, чорнобривці, єдиноріг, рушник, трилисник, ведмідь, вишита сорочка, чортополох, лелека, бандура.

Молодці, добре впоралися. (Слайд 10) Зараз пропоную згадати про нашу добру українську традицію: пригостити наших гостей і самим пригоститися хлібом-сіллю. Прошу гостей та учнів: відламайте по шматочку і скуштуйте нашого святого, смачного українського хліба.